

**Олександр КОВАЛЕНКО,**  
завідувач відділу нормативно-правового  
забезпечення освітньої діяльності  
та атестації педагогічних кадрів  
Донецького ОІППО

## **СТИМУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБАМИ АТЕСТАЦІЇ**

Сучасне суспільство вимагає від кожної людини постійного саморозвитку, зростання інтелектуального потенціалу та прагнення до отримання нових глибоких знань, формування професійної компетентності. Ці процеси здійснюються через освіту, яка є основою інтелектуального, духовного, фізичного та культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями й культурою, та держави [1].

Важливе місце в процесі здійснення освітньої діяльності належить педагогічним працівникам, які організують, забезпечують та реалізують освіту. А від їхнього рівня професійної компетентності залежить якість освіти – відповідність результатів навчання вимогам, які встановлені законодавством та відповідним стандартом освіти. Для гарантування якості освіти нормативним стандартам функціонує система її забезпечення, складовими елементами якої є внутрішня система забезпечення освіти закладу освіти, система зовнішнього забезпечення, система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ [1].

Ураховуючи значні зміни, яких зазнала система забезпечення якості освіти через введення в дію нових нормативних документів, насамперед нового Положення про атестацію педагогічних працівників (затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 09 вересня 2022 року № 805 «Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників»), можна констатувати трансформацію механізмів впливу на формування професійної компетентності освітян як динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну діяльність. Для визначення рівня сформованості професійної компетентності (відповідність певним кваліфікаційним категоріям, педагогічним званням) проводиться атестація як одна із складових системи зовнішнього забезпечення якості освіти. Саме атестація через демократичний характер стає вагомим інструментом мотивації та стимулювання педагогічних працівників до безперервного процесу навчання та вдосконалення професійних компетентностей [1].

Нормативно-правове забезпечення атестаційних процесів у 2024–2025 навчальному році здійснюватиметься:

- Конституцією України;
- Цивільним кодексом України;
- Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійний розвиток працівників»;
- постановами Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами від 27.12.2019 №1133); від 14.06.2000 № 963 «[Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників](#)»; від 23.12.2015 № 1109 «Перелік кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників»;
- наказами Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20 «Про затвердження професійного стандарту за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)”»; від 24.11.2020 № 2425 «Про затвердження професійного стандарту “Практичний психолог закладу освіти”»; від 17.09.2021 № 568-21 «Про затвердження професійного стандарту “Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти”»; від 19.10.2021 № 755-21 «Про затвердження професійного стандарту “Вихователь закладу дошкільної освіти”»; від 28.09.2021 № 620-21 «Про затвердження професійного стандарту “Керівник (директор) закладу дошкільної

освіти»);

- наказом Міністерства освіти і науки України від 09.09.2022 № 805 «Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 21.12.2022 № 1649/38985.

Атестація як система заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання педагогічної діяльності, здійснюється відповідно до вимог Положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 09.09.2022 № 805 (далі – Положення), упровадження якого розпочалося з 01 вересня 2023 року. За результатами атестації визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюються або підтверджуються кваліфікаційні категорії, присвоюються педагогічні звання – здійснюється диференціація посадових окладів (ставок заробітної плати) у межах гарантій, які забезпечує держава [1]. [Перелік](#) кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників визначається Кабінетом Міністрів України [2].

Атестаційні процеси у 2023–2024 навчальному році мали свої особливості, пов'язані з упровадженням нового Положення в умовах загрози життю і здоров'ю педагогічних працівників, яка існує внаслідок збройної агресії російської федерації, та оголошенням в Україні воєнного стану згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Нове Положення надало правову регламентацію щодо можливостей проведення атестації в закладах освіти, а саме: за наявності обставин, які об'єктивно унеможливають проведення засідання комісії очно (воєнний стан, надзвичайна ситуація, карантинні обмеження тощо), голова атестаційної комісії може ухвалити рішення про проведення засідання в режимі відеоконференцв'язку [3].

Проте одне з проблемних питань – це відсутність відпрацьованого механізму проведення атестаційних процедур у дистанційному форматі, засідань атестаційної комісії в режимі відеоконференцв'язку з використанням цифрових ресурсів, платформ; створення хмарного сховища для збереження та оцінювання атестаційних матеріалів педагогічних працівників.

Для вирішення цієї проблеми й формування стійких навичок в освітян щодо використання цифрових інструментів під час організації та проведення атестації в дистанційному форматі, на виконання основних засад концепції «Регіонального розвитку цифрової освіти на 2021–2027 роки», затвердженої наказом департаменту освіти і науки від 18.02.2021 № 45/163-21-ОД, розроблено та впроваджено практико орієнтований спецкурс «Атестація онлайн як вимога сьогодення: нормативна база, умови організації та проведення» для керівників закладів освіти, голів атестаційних комісій. У процесі проведення підвищення кваліфікації із цієї теми залучено до роботи 159 керівників закладів освіти, які представляли всі територіальні громади області, заклади освіти обласної комунальної власності.

Вирішення питань організації та проведення атестації в дистанційному форматі розглядалося на інструктивно-методичних нарадах для керівників закладів освіти обласної комунальної власності, територіальних громад області, які були організовані департаментом освіти і науки Донецької ОДА в співпраці з Донецьким обласним ІППО та уможливили провести атестаційні заходи в Донецькій області організовано та якісно. Були розглянуті практичні питання розробки переліку атестаційних матеріалів та вимог до них із урахуванням проведення атестації за допомогою цифрових ресурсів у дистанційному форматі.

Проведення атестації в умовах військової агресії поставило питання щодо виокремлення вимог до атестаційної документації. Зважаючи на норму Закону «Про освіту» про автономію закладів освіти як право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, що полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності в ухваленні рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом (ст. 6), атестаційні комісії мають право ухвалювати рішення щодо визначення переліку та вимог до атестаційних матеріалів, якщо це не суперечить Положенню про атестацію педагогічних працівників України [1].

До орієнтовного переліку матеріалів з досвіду роботи педагогічного працівника, який атестується, можна віднести: інформацію закладу освіти про працівника; відгуки адміністрації закладу освіти та/або керівника циклової предметної комісії про роботу працівника в міжатестаційний період; інформацію про результативність фахової діяльності та підвищення

кваліфікації працівника в міжатестаційний період; документи, що, на думку педагогічного працівника, свідчать про його педагогічну майстерність та/або професійні здобутки тощо (формат PDF) [3].

Атестаційні матеріали педагогічних працівників, які атестуються дистанційно, рекомендуємо оформлювати окремою е-текою за визначеним переліком.

Важливим елементом підсумкового засідання атестаційної комісії в режимі відеоконференцзв'язку (у разі запрошення педагогічного працівника) є самопрезентація, спрямована на розкриття педагогом, який атестується, власного професійного досвіду, досягнень, напрацювань за міжатестаційний період у форматі електронної презентації з коментарем.

Обов'язковою умовою атестації педагогічних працівників у міжатестаційний період є підвищення кваліфікації, загальний обсяг якого «визначається сумарно за останні 5 років перед атестацією та незалежно від суб'єкта підвищення кваліфікації, виду, форми чи напряму, за якими педагогічний працівник пройшов підвищення кваліфікації» [3]. Для системності цього процесу рекомендовано застосувати такі показники фіксації результатів підвищення кваліфікації: рік, форму (вид), суб'єкт ПК, назву / тему, категорію слухачів, обсяг, визнання педрадою, серію та номер документа з датою видачі.

За наявності обставин, що унеможливають діяльність атестаційної комісії або педагогічних працівників, які атестуються, та перешкоджають проведенню атестації, перебіг строків проведення атестації припиняється і відновлюється після усунення обставин, що стали перешкодою для проведення атестації [3].

Звертаємо увагу, що в разі тимчасової непрацездатності педагогічного працівника, який атестується, або настання інших обставин, що не залежать від його волі та перешкоджають проходженню ним атестації, проведення атестації або окремих засідань атестаційної комісії має бути перенесено за рішенням відповідної атестаційної комісії до припинення таких обставин, але не більше ніж на один рік. У такому випадку за педагогічним працівником зберігається раніше присвоєна кваліфікаційна категорія (педагогічне звання) до проходження ним атестації у визначеному порядку [3].

Враховуючи вищезазначене, в умовах дії правового режиму воєнного стану для підвищення професійної компетентності педагогів необхідно:

- суворо дотримуватись вимог нормативних документів з питань організації та проведення атестації;
- не допускати створення перешкод для проходження педагогічним працівником атестації;
- організувати системне відпрацювання механізму проведення засідань атестаційної комісії в режимі відеоконференцзв'язку (дистанційний формат) з використанням цифрових ресурсів;
- створити хмарне сховище для збереження та оцінювання атестаційних матеріалів педагогічних працівників, які підлягають атестації у 2024–2025 навчальному році;
- проводити засідання атестаційної комісії в режимі відеоконференцзв'язку (дистанційний формат) як за участі педагогічних працівників, так і без їхньої присутності (якщо вони не мають можливості долучитися). У разі неявки педагога на засідання атестаційної комісії, вважати його відсутнім з об'єктивних причин (за винятком випадків атестації працівників, стосовно яких порушено питання про невідповідність займаній посаді);
- надсилати педагогічним працівникам, які атестується, копію протоколу засідання атестаційної комісії в дистанційному форматі для інформування про ухвалення рішення;
- враховувати в процесі організації атестації інтереси та можливості педагогічного працівника, який атестується;
- організувати роботу щодо цифровізації наявних документів про освіту, підвищення кваліфікації, атестаційних листів для їхнього збереження в хмарних сервісах.

Отже, атестація як елемент системи зовнішнього забезпечення якості освіти (навіть в умовах дії правового режиму воєнного стану) сприяє безперервному професійному розвитку педагогічних працівників, що відбувається через системне навчання та вдосконалення професійних компетентностей на засадах принципів гуманізації та демократизації. Своім існуванням атестація стимулює вчителя до постійного саморозвитку та самовдосконалення, дає змогу педагогу підтримувати та покращувати фахову майстерність упродовж усього періоду його професійної діяльності.

Як результат – педагог-агент змін – самодостатній, умотивований до неперервного навчання, ключова фігура оновлення школи, соціально та професійно активна особистість. Він здатний повести за собою, ділитися власним інноваційним досвідом, мотивувати інших до нових звершень на освітянській ниві.

#### Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України редакція від 27.06.2024 № 2145-VIII. *Верховна рада України* : [сайт]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення : 18.05.2024).
2. Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогічних працівників та порядку їх присвоєння : постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2015 р. № 1109. *Кабінет міністрів України* : [сайт]. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248739889> (дата звернення : 18.05.2024).
3. Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників : наказ Міністерства освіти і науки України від 09 вересня 2022 р. № 805. *Верховна рада України* : [сайт]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text> (дата звернення : 13.07.2024).

**Тетяна КОЛГАН,**

*проректор з навчальної роботи та економічних питань  
Донецького ОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент*

## ДОПИТЛИВІСТЬ ТА БЕЗПЕРЕРВНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ОДНІ З НАЙБІЛЬШ ЗАТРЕБУВАНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК ОСОБИСТОСТІ НА НАЙБЛИЖЧІ 10 РОКІВ

*Робіть усе можливе, поки не дізнаєтесь краще.  
Тоді, коли ти знаєш краще, роби краще.*

**Майя Ангелу**

Ми живемо в час стрімких змін і нестримних потоків інформації, у час, коли сучасна освіта в Україні стрімко розвивається, динамічно змінюються її мета, завдання та методи. Набуті знання швидко застарівають, виникають нові технології, модифікуються старі тощо. Необхідність цих змін зумовлена не лише нормативно-правовими документами, а й викликами сьогодення, новими підходами до організації освітнього процесу. Теоретико-методологічний аналіз проблеми професійного саморозвитку педагога свідчить про актуальність цього питання в наукових роботах В. Андрущенко, О. Вознюка, В. Гупаловської, А. Деркач, О. Дубасенюк, Е. Зеєр, І. Зязюна, О. Євдокимова, О. Кокун, М. Лук'янової, А. Маркової, Л. Мітіної, І. Підласого, В. Рибалки, А. Смолюка, В. Фрицюк, О. Чудіної та інших учених.

Як встигнути за всіма змінами? Як зорієнтуватись у вирі інформації, відібрати якісну? Як упроваджувати в освітній процес новітні ідеї, методики, що відповідають вимогам часу? Як стати незамінним працівником у майбутньому? Які навички треба розвивати, щоб мати успіх у цифровому світі? Відповіді на ці та інші питання зумовлюють нові вимоги до педагогічної професії.

Традиційна роль педагога як транслятора знань відходить у минуле. Натомість він стає фасилітатором, який допомагає учням самостійно здобувати знання, критично мислити, творчо вирішувати проблеми та співпрацювати з іншими. Це вимагає від учителів володіння не лише глибокими знаннями предмета, а й низкою інших важливих навичок.

Журнал Forbes на своєму [сайті](#) опублікував інформацію щодо найбільш затребуваних умінь та навичок особистості на найближчі 10 років:

1. *Цифрова грамотність*. Ці навички передбачають здатність особистості безпечно та впевнено застосовувати пристрої; орієнтуватися в цифровому просторі; тримати руку на пульсі нових технологій та імплементувати їх у роботу, а також співпрацювати за допомогою цифрових інструментів.
2. *Грамотність у використанні даних*. Працівники, які володіють такими навичками, уміють отримувати дані та ефективно їх використовувати; ставити під сумнів цілісність і достовірність будь-яких даних та вилучати основний сенс з них, а не просто сліпо йти за отриманою